

Slovenská spoločnosť pre vesmírnu politiku SSPA

SSPA Report 03: Medzinárodné vesmírne právo v kocke

september 2017
ISSN 2585-755X

Tomáš Hrozenský a Lucius Klobučník

L'udská činnosť v kozmickom priestore, či už ide o prieskum a dobývanie vzdialenejších končín Slnecnej sústavy alebo využívanie družíc a družicových systémov na obežných dráhach Zeme, podlieha medzinárodnej právnej a regulačnej úprave. Bez ohľadu na to, aký je charakter danej vesmírnej aktivity, každá vesmírna činnosť musí byť realizovaná v súlade s medzinárodno-právnymi záväzkami a regulačnými rámcami, ku ktorým sa väčšina štátov sveta hlási prostredníctvom podpísania a ratifikácie príslušných medzinárodných zmlúv, resp. členstva v medzinárodných organizáciách zaoberajúcich sa vesmírnou činnosťou. Prezentovaná štúdia približuje základné informácie o medzinárodnom vesmírnom práve - historický kontext vzniku, základné právne a regulačné mechanizmy a práva a povinnosti v nich obsiahnuté, ako aj otázky súčasných výziev, budúceho právneho ukotvenia dnešných a budúcich technologických trendov, či premietnutie medzinárodno-právnych záväzkov do národných legislatív, čo je aktuálnou témou aj v podmienkach Slovenskej republiky.



1. Historický kontext

Medzinárodné kozmické právo možno považovať za relatívne nové právne odvetvie v porovnaní s inými pododvetviami medzinárodného práva verejného. Prvé zmienky o kozmickom práve sa objavujú v prvej polovici 50-tych rokov 20-teho storočia, keď odborníci na medzinárodné právo identifikovali potrebu vytvoriť právny rámec pre očakávané vesmírne aktivity. Táto potreba sa stala ešte páľčivejšou v súvislosti s vypustením prvej umelej družice Zeme, sovietskej družice Sputnik I na obežnú dráhu Zeme dňa 4. októbra 1957. Medzinárodné spoločenstvo začalo diskutovať o novom súbore právnych noriem, ktoré by regulovali aktivity ľudstva vo vesmíre. Na pôde Organizácie spojených národov (OSN) sa odborníci zhodli, že medzinárodné kozmické právo má byť súborom medzinárodnoprávných noriem, prijatých konsenzom vo forme medzinárodnej zmluvy, ktorá by obsahovala všeobecné princípy namiesto presne definovaných pravidiel. Práve na pôde OSN vznikol už koncom 50-tych rokov Výbor OSN pre mierové využívanie vesmíru (UN Committee on the Peaceful Uses of Outer Space - COPUOS, ktorého členom je aj Slovenská republika), ktorá dodnes slúži ako hlavné medzinárodné diskusné fórum členských štátov OSN v otázkach výskumu, prieskumu a využívania vesmíru pre mierové účely. V súčasnosti je kozmické právo uceleným právnym odvetvím obsahujúcim pramene rôznej povahy, ako napríklad medzinárodné zmluvy, všeobecné právne princípy, ako aj nezáväzné deklarácie a iné tzv. soft-law dokumenty. Voči medzinárodnému právu verejnému je považované za *lex specialis*.

2. Základná kostra vesmírneho práva

Prvým relevantným právnym dokumentom vytyčujúcim všeobecné zásady pre výskum a využívanie vesmíru je Deklarácia Valného zhromaždenia OSN (VZ OSN) o právnych zásadách týkajúcich sa činnosti štátov pri výskume a využívaní vesmíru z roku 1963. Napriek tomu, že táto deklarácia má len nezáväznú, odporúčaciu povahu, stala sa obsahovým základom pre oveľa významnejší právny dokument – **Zmluvu o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní kozmického priestoru vrátane Mesiaca a iných vesmírnych telies**, v skratke nazývanú ako „**Kozmická zmluva**“, ktorá bola prijatá Valným zhromaždením OSN dňa 19. decembra 1966 a do účinnosti vstúpila 10. októbra 1967. Kozmická zmluva je prvá, najvšeobecnejšia a najdôležitejšia z piatich vesmírnych zmlúv. Ostatné vesmírne zmluvy na ňu nadväzujú a dopĺňajú ju.

Kozmickú zmluvu ratifikovalo doposiaľ 105 štátov¹, Československo bolo jedným z prvých štátov, ktoré tak urobili (po vzniku samostatnej Českej a Slovenskej republiky sa ratifikácia zmlúv zachovala pre oba novo vzniknuté štáty). V období, v ktorom Kozmická zmluva vstúpila do platnosti sa vtedajšie mocnosti usilovali zabrániť tomu, aby sa prebiehajúce preteky v zbrojení preniesli aj do vesmírneho priestoru. Cieľom medzinárodného spoločenstva bolo v prvom rade predísť akejkoľvek vojenskej konfrontácii s použitím zbraní hromadného ničenia vo vesmíre. Preto aj dnes sú zbrane hromadného ničenia jediným typom zbraní,

¹ OSN dokument A/AC.105/C.2/2017/CRP.7 - Status of International Agreements relating to activities in outer space as at 1 January 2017

ktorých rozmiestnenie na obežných dráhach Zeme je podľa medzinárodného práva zakázané. Kozmická zmluva obsahuje niekoľko základných slobôd², ktoré prináležia všetkým štátom bez ohľadu na stupeň ich ekonomického rozvoja. Zaradiť medzi ne možno slobodu vesmírneho bádania, slobodu využívania vesmíru a slobodu prístupu do vesmíru. Žiadny zo štátov nemôže brániť inému štátu v realizácii týchto slobôd. Tieto slobody sú obmedzené len určitými ustanoveniami medzinárodného práva verejného (ako napr. zákaz použitia sily podľa článku 2 Charty OSN) a kozmickým právom samotným (napríklad zákaz kontaminácie

Štáty sú podľa Kozmickej zmluvy medzinárodnoprávne zodpovedné za vesmírne aktivity vykonávané či už priamo štátnymi inštitúciami alebo inými subjektmi, ktoré majú od štátu povolenie, respektíve autorizáciu, na túto činnosť.

vesmírneho priestoru a zásada medzinárodnej spolupráce). Kozmická zmluva obsahuje niekoľko dôležitých zásad, ktoré možno označiť za jadro vesmírneho práva. Prvou z nich je zásada neprívláštňovania obsiahnutá v článku II, podľa ktorej si žiadny štát nemôže uplatňovať svoje suverénne právomoci vo vesmíre a nemôže v ňom nadobudnúť alebo nárokovať si vlastné teritórium (to sa týka aj obežných dráh). Táto zásada sa v posledných rokoch stala centrom pozornosti politikov, právnikov, ako aj súkromných spoločností, a to predovšetkým v súvislosti so snahou o ťažbu nerastných surovín vo vesmíre. Ďalšou zo zásad Kozmickej zmluvy je, že vesmír je považovaný za *res communis*, teda spoločný priestor ľudstva a žiadny štát ho nemôže považovať za súčasť svojho teritória³. Za súčasť svojho štátneho územia nemôžu štáty

považovať ani obežné dráhy nachádzajúce sa nad ich územím. Ďalším z princípov, ktorý Kozmická zmluva obsahuje, je zákaz umiestňovania zbraní hromadného ničenia na obežnú dráhu Zeme a na ostatné vesmírne telesá. Treba zdôrazniť, že tento zákaz sa týka len zbraní hromadného ničenia, nie akýchkoľvek konvenčných alebo iných zbraní. Avšak na rozdiel od obežnej dráhy Zeme, pre vesmírny priestor a vesmírne telesá platí úplný zákaz umiestňovania a testovania zbraní a vykonávania akýchkoľvek vojenských manévrov.

Kozmická zmluva výslovne potvrdila zásadu, o ktorej sa na medzinárodnej pôde diskutovalo už dlho pred jej prijatím – žiadna vesmírna aktivita nemôže byť vykonávaná bez autorizácie a stáleho dohľadu zo strany štátu⁴. To platí aj v prípade, ak sú vesmírne aktivity vykonávané mimovládny alebo súkromnými komerčnými subjektmi. Štáty totiž musia okrem iného zabezpečiť, že vesmírne aktivity sú vykonávané v súlade s medzinárodným právom. Keďže pojmy „autorizácia“ a „stály dohľad“ nie sú v Kozmickej zmluve jasne definované, je vecou každého štátu, akým spôsobom implementuje tieto záväzky do vnútroštátneho práva. V posledných rokoch sme mohli byť svedkami rastúceho počtu štátov prijímajúcich zákony o vesmírnych aktivitách. Štáty sú podľa Kozmickej zmluvy medzinárodnoprávne zodpovedné za vesmírne aktivity vykonávané či už priamo štátnymi inštitúciami alebo inými subjektmi, ktoré majú od štátu povolenie, respektíve autorizáciu, na túto činnosť. V praxi sa často stáva, že vesmírne objekty sú na obežnú dráhu vypúšťané viacerými štátmi zároveň, resp. na výrobe a prevádzke vesmírneho objektu sa podieľajú spoločnosti sídliace v rôznych štátoch. Zodpovednosť za dodržiavanie medzinárodného práva a následnú povinnosť nahradiť škodu preberá

² United Nations Office for Outer Space Affairs. 2013. Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies. In *United Nations Treaties and Principles On Outer Space*, related General Assembly resolutions and other documents. Dostupné na: http://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2013/stspace/stspace61_0_html/st_space_61E.pdf

³ ibid

⁴ ibid

ten štát, ktorý je vypúšťajúcim štátom konkrétneho vesmírneho objektu. Vypúšťajúcim štátom je podľa Kozmickej zmluvy štát, ktorý priamo vypustil alebo zabezpečil vypustenie vesmírneho objektu, alebo ak je vesmírny objekt vypustený z územia štátu alebo zariadenia, ktoré patrí danému štátu⁵. V prípade vypustenia jedného vesmírneho objektu môžu byť vypúšťajúcimi štátmi viaceré krajiny. To však neplatí pokiaľ ide o registráciu vesmírneho objektu.

Kozmická zmluva prikazuje medzinárodne zaregistrovať každý objekt vypustený do vesmíru. Jeden objekt však nemôže byť registrovaný viacerými štátmi naraz. Ak viac štátov naraz vypúšťa určitý vesmírny objekt, v praxi sa tieto štáty väčšinou dohodnú, ktorý z nich tento objekt zaregistruje vo svojom národnom registri vesmírnych objektov, a následne v registri OSN. Kozmická zmluva obsahuje aj ustanovenia o spolupráci a vzájomnej pomoci štátov pri vykonávaní vesmírnych aktivít. Mali by z neho ťažiť najmä rozvojové štáty. Každý štát vykonávajúci vesmírne aktivity sa okrem toho musí uistiť, že nezasahuje do vesmírnych aktivít iných štátov a že neznečisťuje jednak vesmírny priestor a telesá v ňom škodlivým materiálom zo Zeme a ani životné prostredie Zeme materiálom z vesmíru. Viacero odborníkov na vesmírne právo sa zhoduje, že niektoré ustanovenia Kozmickej zmluvy, ako napríklad vesmírne slobody, princíp neprívládnovania alebo medzinárodná zodpovednosť štátu za vesmírne aktivity, sa stali súčasťou medzinárodnej právnej obyčaje⁶. To v praxi znamená, že sa vzťahujú aj na štáty, ktoré neratifikovali Kozmickú zmluvu.

Všeobecný charakter Kozmickej zmluvy a zvyšovanie rozmanitosti vesmírnych

aktivít si vyžiadalo uzavretie ďalších zmlúv, ktoré sú obsahovo užšie zamerané a v mnohých otázkach dopĺňajú Kozmickú zmluvu a nadväzujú na ňu. Prvou z týchto zmlúv je **Zmluva o záchrane a navrátení astronautov a iných objektov vypustených do vesmíru**, ktorá bola prijatá VZ OSN a do účinnosti vstúpila v decembri 1968, len dva týždne pred vypustením prvej ľudskej posádky na Mesiac. Dôvodom jej prijatia bola potreba úpravy právneho režimu astronautov a ich medzinárodnoprávna ochrana, najmä ochrana pred zatknutím a vypočúvaním. Zmluvné strany majú povinnosť informovať o prípadnom pristátí astronauta, poskytnúť takémuto astronautovi potrebnú pomoc (napríklad ak núdzovo pristál) a vrátiť ho na územie jeho domovského štátu. V prípade, ak vesmírne objekty určitého štátu skončia na území iného štátu, musia byť vrátené štátu, v ktorom sú registrované⁷. Pri pohľade na prax možno konštatovať, že vesmírne objekty sa takmer nikdy nevrátia z obežnej dráhy na zemský povrch, keďže vo väčšine prípadov zhoria pri návrate v atmosfére. Čo sa týka astronautov, tí väčšinou pristávajú na územiach svojich štátov, sú však známe aj prípady pristátia na cudzom území či v medzinárodných vodách. K neočakávanému núdzovému pristátiu astronautov na cudzom území však zatiaľ nedošlo.

Krátko po prijatí Zmluvy o vrátení vesmírnych objektov a astronautov, v septembri 1972, bola prijatá ďalšia z doplňujúcich zmlúv, konkrétne **Zmluva o zodpovednosti za škodu spôsobenú vesmírnymi objektmi**. Keďže vesmírne aktivity sú považované za vysoko rizikové, bolo v záujme štátov čo najskôr vytvoriť medzinárodný režim náhrady prípadnej škody spôsobenej vesmírnym objektom⁸. Azda najdôležitejšími ustanoveniami tejto zmluvy

⁵ ibid

⁶ Soucek, Alexander, 2015. *Space Law Essentials Vol. 1: Textbook*. Vienna : Linde Verlag

⁷ United Nations Office for Outer Space Affairs. 2013. Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space. In *United Nations Treaties and Principles On Outer Space, related General Assembly resolutions and other documents*. Dostupné na: http://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2013/stspace/stspace61_0_html/st_space_61E.pdf

⁸ V tomto kontexte je zaujímavý prípad sovietskej družice na jadrový pohon Kozmos 954 z roka 1984, ktorej nedokonálny návrat do atmosféry bol sprevádzaný zamorením severných provincií Kanady rádioaktívnym odpadom. Viac info na http://www.globalsecurity.org/space/world/russia/soviet_space_cooperation_on_the_kosmos_954_incident.htm

sú druhy zodpovednosti, konkrétne absolútna zodpovednosť a zodpovednosť za zavinenie škody spôsobenej vesmírnym objektom registrovaným konkrétnym štátom. O absolútnej zodpovednosti možno hovoriť v prípade, ak škodu spôsobil vesmírny objekt na povrchu Zeme alebo lietadlu počas letu vo vzdušnom priestore. V takomto prípade je vypúšťajúci štát zodpovedný za škodu bez potreby preukazovania zavinenia. O zodpovednosti za zavinenie hovoríme v prípade, ak škodu spôsobil vesmírny objekt niektorého štátu vesmírnemu objektu iného štátu, prípadne osobám nachádzajúcim sa na palube tohto objektu alebo majetku

vypustených do vesmíru z roka 1976 bližšie upravuje podmienky registrácie vesmírnych objektov. Registrujúci štát vykonáva kontrolu nad vesmírnym objektom a vesmírny objekt podlieha jeho právomoci. To je jedno z najdôležitejších pravidiel medzinárodného vesmírneho práva. Na základe tejto zmluvy poznáme dva druhy registrov – národný register a Register OSN. Každý štát, ktorý do vesmíru vypúšťa vesmírny objekt, musí zriadiť národný register a o jeho zriadení informovať Generálneho tajomníka OSN¹⁰, a to prostredníctvom svojho diplomatického zastúpenia pri OSN. Túto podmienku muselo splniť aj Slovensko v súvislosti s vypustením

	Kozmická zmluva	Zmluva o záchrane astronautov	Zmluva o zodp. za škodu	Zmluva o registrácii vesm. objektov	Zmluva o Mesiaci
Celkový počet ratifikácií	105	95	94	63	17
Celkový počet podpisov bez formálnej ratifikácie	25	24	20	4	4
Celkový počet deklarácií o prijatí práv a povinností	0	2	3	3	0

Obr. 1 - Stav ratifikácií a podpisov 5 hlavných vesmírnych zmlúv k 1. januáru 2017, zdroj: UNOOSA (OSN dokument A/AC.105/C.2/2017/CRP.7)

patriacemu k tomuto objektu, pokiaľ sa tento vesmírny objekt nenachádza na povrchu Zeme. V tomto prípade musí štát, ktorý náhradu škody žiada preukázať, že vypúšťajúci štát zaviniel škodu⁹. Nie je jasné, či povinnosť nahradiť škodu vzniká len v prípade, ak došlo k materiálnemu pôsobeniu. Problémom zostáva, či vzniká povinnosť nahradiť škodu aj v prípade ak bola škoda spôsobená elektromagnetickým vyžarovaním.

Ďalšia z medzinárodných vesmírnych zmlúv, **Zmluva o registrácii objektov**

satelitu skCube na obežnú dráhu Zeme. Národný register kozmických objektov na Slovensku vedie v súčasnosti Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Druhým registrom je register OSN, ktorý spravuje Úrad OSN pre vesmírne záležitosti (UN Office for Outer Space Affairs - UNOOSA). Zapisujú sa do neho údaje ako registračné číslo vesmírneho objektu, jeho orbitálne parametre a funkcie, vypúšťajúce štáty, odkiaľ je objekt vypustený a iné relevantné údaje. Pred svojím vypustením na obežnú dráhu musí byť vesmírny objekt

⁹ United Nations Office for Outer Space Affairs. 2013. Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects. In *United Nations Treaties and Principles On Outer Space, related General Assembly resolutions and other documents*. Dostupné na: http://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2013/stspace/stspace61_0_html/st_space_61E.pdf

¹⁰ United Nations Office for Outer Space Affairs. 2013. Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space. In *United Nations Treaties and Principles On Outer Space, related General Assembly resolutions and other documents*. Dostupné na: http://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2013/stspace/stspace61_0_html/st_space_61E.pdf

zaregistrovaný ešte v jednom registri — a to v Registri Medzinárodnej telekomunikačnej únie Master International Frequency Register (MIFR) (ITU). Po konečnej notifikácii a potvrdení uvedenia satelitu do prevádzky sú komunikačné frekvencie satelitu zapísané do MIFR registra a chránené v zmysle ITU Rádiokomunikačného poriadku (právny dokument ratifikovaný všetkými členskými štátmi ITU, vrátane Slovenskej republiky) pred škodlivým rušením signálov.

Zatiaľ poslednou medzinárodnou zmluvou zakotvujúcou pravidlá správania sa pri výskume a využívaní vesmíru je **Zmluva o činnosti štátov na Mesiaci a iných nebeských telesách**, skrátene Zmluva o Mesiaci. V porovnaní s predošlými zmluvami nesie niekoľko osobitostí, napr. má značne zúženú územnú pôsobnosť (vzťahuje sa len na Mesiac, jeho obežné dráhy a iné vesmírne telesá Slnecnej sústavy – teda nie na vesmírny priestor ako taký) a ratifikovalo ju len veľmi malé množstvo štátov (od jej vstupu do účinnosti v roku 1984 k nej pristúpilo iba 17 štátov, nepristúpila k nej žiadna z vesmírnych veľmocí a ani Slovenská republika). V porovnaní s Kozmickou zmluvou je Zmluva o Mesiaci oveľa reštriktívnejšia, čo môže byť jedným z dôvodov jej “neúspechu”. Zmluva o Mesiaci zakotvuje niektoré konkrétne formulované slobody vo vzťahu k Mesiacu, ako napr. slobodu umiestnenia vozidiel, personálu a konštrukcií na povrch Mesiaca a založenie staníc s ľudskou posádkou. Mesiac je podľa tejto zmluvy považovaný za spoločné dedičstvo ľudstva a jeho povrch, priestory pod povrchom a ani nerastné bohatstvo nemôžu byť predmetom privlastnenia zo strany štátu, medzinárodnej organizácie ani akejkoľvek fyzickej a právnickej osoby¹¹.

3. Ďalšie mechanizmy súvisiace s vesmírnym právom

Čiastočný neúspech Zmluvy o Mesiaci môže byť jedným z dôvodov, prečo od roku 1984 nedošlo k prijatiu novej medzinárodnej zmluvy upravujúcej vesmírne aktivity a

nedošlo ani k revízii existujúcich zmlúv. Na druhej strane však môžeme v posledných desaťročiach badať zvýšené množstvo tzv. “soft-law” dokumentov – nezáväzných právnych dokumentov s odporúčacou povahou, ktoré sa však môžu stať medzinárodnou obyčajou, ak ich štáty dodržiavajú. Tieto dokumenty sú prijímané najmä Valným Zhromaždením OSN a Výborom OSN pre mierové využívanie vesmíru. Ako príklady rezolúcií z minulosti môžeme uviesť Deklaráciu zásad využívania satelitov pre priame televízne vysielanie štátmi, Deklaráciu zásad týkajúcich sa diaľkového pozorovania Zeme, Deklaráciu princípov týkajúcich sa používania zdrojov jadrovej energie vo vesmíre a Rezolúciu o vypúšťajúcich štátoch.

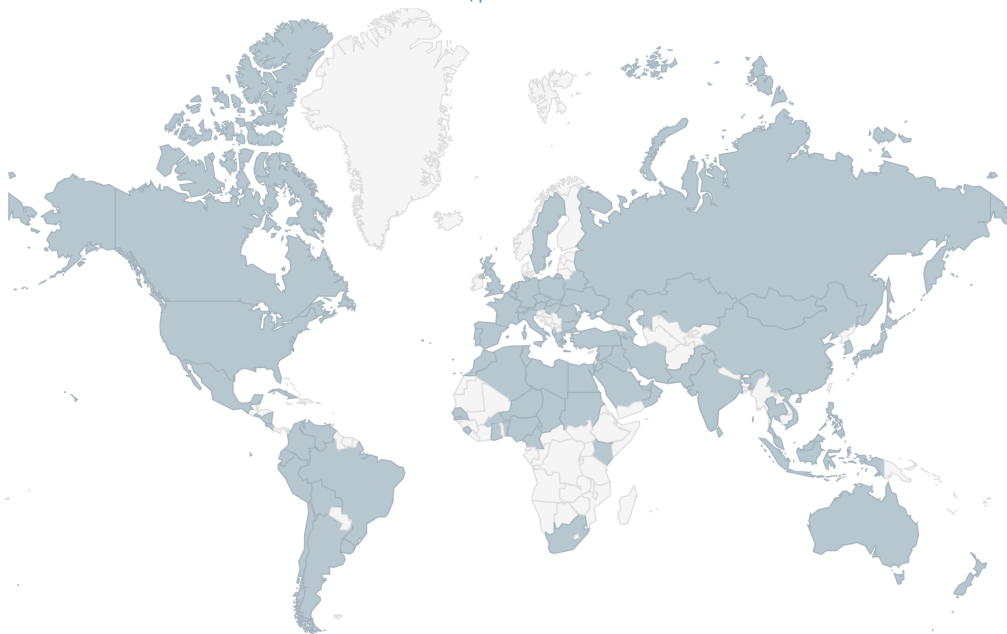
Z pohľadu konkrétnej realizácie vesmírnych aktivít je minimálne rovnako dôležitým mechanizmom popri základnej kostre vesmírneho práva aj medzinárodný regulačný režim koordinujúci pridelovanie rádiových frekvencií pásma používaného na komunikáciu medzi kozmickým objektom a pozemnou komunikačnou stanicou.

Rôzne aktuálne soft-law iniciatívy (predovšetkým vo forme tzv. opatrení na zvyšovanie dôvery a transparentnosti - TCBMs, z ang. Transparency and Confidence Building Measures) sa dnes javia ako perspektívne nástroje na riešenie absentujúcej právnej úpravy súčasných trendov vo vesmírnom sektore. Na pôde OSN už v roku 2007 boli prijaté Smernice upravujúce vesmírne aktivity štátov takým spôsobom, aby sa predchádzalo tvorbe a rastu poľa kozmického odpadu. V súčasnosti zase prebieha činnosť pracovnej skupiny UN COPUOS v rámci agendy dlhodobej udržateľnosti vesmírnych aktivít (z ang. Long-term sustainability of outer space activities), kde sa očakáva prijatie podobných smerníc počas roka 2018. Z iniciatívy OSN v rokoch 2011 až 2013 taktiež fungovala

¹¹ United Nations Office for Outer Space Affairs. 2013. Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies. In *United Nations Treaties and Principles On Outer Space, related General Assembly resolutions and other documents*. Dostupné na: http://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2013/stspace/stspace61_0_html/st_space_61E.pdf

medzinárodná expertná skupina zaoberajúca sa práve potenciálom vesmírnych TCBMs. Európska únia vyvíja niekoľko rokov úsilie späť so snahou o prijatie Medzinárodného kódexu správania sa vo vesmíre. Toto úsilie sa síce dnes javí ako neúspešné vo svojej pôvodnej podobe, EÚ však naďalej pokračuje v presadzovaní princípov, ktoré zahŕňal tento navrhovaný kódex aj na pôde OSN. Presadzovanie *soft-law* iniciatív prostredníctvom už spomínaných alebo budúcich TCBMs by mohlo byť dobrým základným kameňom pre snahy o prijatie aj nových právne záväzných mechanizmov vesmírneho práva.

objektom. ITU zohráva taktiež dôležitú úlohu pri koordinovaní orbitálnych parametrov družíc na tzv. Geostacionárnej obežnej dráhe vo výške cca 36 000 km nad rovníkom. Niektoré zo súčasných trendov, prevažne záujem o vývoj tzv. družicových megazoskupení posilňujú význam radiofrekvenčného regulačného mechanizmu. Rádiové spektrum je obmedzeným zdrojom, ktorý je však nevyhnutným pre akýkoľvek vesmírny projekt. S rastúcim počtom funkčných objektov vo vesmíre bude aj rádiové spektrum čoraz zasýtenejšie.



Obr. 2 - Členské štáty Výboru OSN pre mierové využívanie vesmíru (UNCOPUOS) k augustu 2017, zdroj: UNOOSA (<http://www.unoosa.org/oosa/en/members/index.html>)

Z pohľadu konkrétnej realizácie vesmírnych aktivít je minimálne rovnako dôležitým mechanizmom popri základnej kostre vesmírneho práva aj medzinárodný regulačný režim koordinujúci pridelovanie radiofrekvenčného pásma používaného na komunikáciu medzi kozmickým objektom a pozemnou komunikačnou stanicou. Spravovaním tohto regulačného mechanizmu sa zaoberá ITU, ktorá je medzinárodnou organizáciou spadajúcou do systému OSN. Zmyslom tohto regulačného mechanizmu je zabráňovať prípadnému škodlivému rušeniu signálov pri komunikácii s kozmickým

Praktickým aspektom existencie regulácie využívania rádiového spektra zostáva skutočnosť, že v prípade zamýšľanej vesmírnej misie je potrebná aktívna komunikácia zo strany štátu smerom k ITU. Zo strany štátu z toho dôvodu, že ITU nekomunikuje priamo s konštruktérom či prevádzkovateľom kozmického objektu, ale s národnou autoritou pre telekomunikačné služby. V prípade Slovenskej republiky ide o Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb. Komunikácia s ITU v predstihu je dôležitá pre efektívnu koordináciu procesu pridelenia

rádiofrekvenčného pásma pre komunikáciu s družicou. Pri kozmických objektoch fungujúcich na rádioamatérskych pásmach je rovnako dôležitá koordinácia otázky frekvenčného pásma pre komunikáciu s kozmickým objektom s Medzinárodnou asociáciou rádioamatérov (IARU). V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že pokiaľ zamýšľaný vesmírny projekt plánuje na komunikáciu využívať amatérske pásma, je nevyhnutné, aby dáta z takéhoto projektu získané neboli využívané na komerčné účely.

Pri diskusii o zakotvení princípov realizácie vesmírnej činnosti na pôde OSN je ešte potrebné poukázať na viacero rezolúcií VZ OSN prijatých buď v minulosti, alebo prijímaných priebežne každoročne, a to v spojitosti s bezpečnosťou a záujmom prevencie konfliktu vo vesmírnom priestore. Najvýznamnejšou z týchto rezolúcií býva každoročne prijímaná rezolúcia VZ OSN s názvom "Prevention of an arms race in outer space" (PAROS), zaznamenávajúca pravidelne podporu priližne 180 štátov, vrátane Slovenskej republiky. Počas posledného zasadnutia VZ OSN, v roku 2016, boli okrem rezolúcie PAROS prijaté ešte 3 ďalšie rezolúcie VZ OSN zaoberajúce sa vesmírnymi aktivitami. Rezolúcie "*Transparency and confidence-building measures in outer space activities*" a "*International cooperation in the peaceful uses of outer space*" boli prijaté konšenzom, rezolúcia "*No first placement of weapons in outer space*" získala podporu 130 členských krajín OSN. Relevanciu rezolúcií VZ OSN znižuje skutočnosť, že sa v ich prípade jedná o právne nezáväzný dokumenty.

4. Kritické pohľady a aktuálne trendy

Päť základných zmlúv vesmírneho práva rozhodne nepredstavuje nové právne mechanizmy, posledná z týchto zmlúv, Zmluva o Mesiaci, bola prijatá v roku 1979. V súčasnosti zaznievajú čoraz častejšie hlasy poukazujúce na skutočnosť, že vesmírne

právo je zastaralé a nedostatočne reflektujúce viaceré aktuálne technologické alebo ekonomické trendy v globálnom vesmírnom sektore¹². Kritickému hodnoteniu sa nevyhla ani obsahová stránka vesmírneho práva, resp. samotná Kozmická zmluva, ktorá napr. pomerne vágne definuje pojem "využívanie vesmíru na mierové účely", a pri ustanovení o zákaze umiestňovania zbraní do vesmíru zahŕňa len zbrane hromadného ničenia. Faktom zostáva, že s narastajúcim počtom aktivít a novými typmi činností realizovaných vo vesmíre, bude miera efektívnej reflexie vesmírneho práva na prebiehajúce trendy čoraz nižšia a bude preto potrebná jeho reforma, resp. prispôbenie na aktuálne podmienky. Ukazuje sa však, že prijatie nových záväzných mechanizmov sa minimálne v blízkej budúcnosti ukazuje ako nepravdepodobné, na medzinárodnej scéne zatiaľ nie je viditeľný konsenzus pri diskusiách o forme a obsahu prípadného nového záväzného dokumentu. Najdôležitejšou zostáva skutočnosť, že nepomer v rýchlosti vývoja nových vesmírnych technológií, aplikácií a služieb v porovnaní s vývojom vesmírneho práva a regulácií má dnes za následok existenciu určitých "šedých zón" vesmírneho práva, kedy nie je jasné, či tieto nové typy aktivít existujúci platný právny poriadok vesmírneho práva povoľuje, alebo ich zakazuje. Zahrnúť sem možno činnosti ako ťažba nerastného bohatstva z vesmírnych telies, vesmírny turizmus a suborbitálne lety, kolonizácia iných planét, vývoj a využívanie družicových megazoskupení, či celkovo nárast počtu a významu súkromných spoločností realizujúcich vesmírnu činnosť. Právny výklad viacerých z týchto aktivít je zatiaľ rôznorodý. Aj z týchto príčin preto niektoré krajiny vytvárajú národné vesmírne legislatívy a pokračujú tak v definovaní a regulovaní vyššie spomenutých nových trendov v svojich národných právnych poriadkoch, a to niekedy aj nad rámec platných ustanovení medzinárodného vesmírneho práva.

¹² napr. Sadeh, Eligar. 2006. *Space Policy and Politics: An Evolutionary Perspective*. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers; alebo Foust, Jeff. 2017. *Is it time to update the Outer Space Treaty?* Dostupné na: <http://www.thespacereview.com/article/3256/1>

Autori:

Mgr. Tomáš Hrozenský je interným doktorandom na Fakulte politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V Slovenskej spoločnosti pre vesmírnu politiku (SSPA) pôsobí v súčasnosti ako predseda združenia, tomas.hrozensky@umb.sk.

Mgr. Lucius Klobučník, MCL pôsobí profesne na Queen Mary University of London v Spojenom kráľovstve. V Slovenskej spoločnosti pre vesmírnu politiku (SSPA) je v súčasnosti jedným z podpredsedov združenia, l.klobucnik@qmul.ac.uk.



Slovenská spoločnosť pre vesmírnu politiku (SSPA) je mimovládna organizácia, ktorá sa zaoberá vesmírnou politikou na odbornej úrovni. Je jedinou profesionálnou inštitúciou svojho druhu v SR.

Náš tím zahŕňa odborníkov na bezpečnostné a medzinárodnoprávne aspekty využívania vesmíru s bohatými skúsenosťami v publikačnej činnosti v odborných a vedeckých periodikách, ako aj v prednášateľskej činnosti na medzinárodných konferenciách a kongresoch. Členovia SSPA absolvovali prestížne pracovné pobyty a stáže vo viacerých významných inštitúciách, vrátane Európskej vesmírnej agentúry (ESA), Národného úradu USA pre letectvo a vesmír (NASA), Európskeho inštitútu pre vesmírnu politiku (ESPI), Európskej komisie a Úradu OSN pre vesmírne záležitosti (UNOOSA).

SSPA je národným koordinátorom v Slovenskej republike pre Európske centrum pre vesmírne právo (ECSL) a členom regionálnej siete think-tankov v rámci projektu IRSEC Hub. Členovia SSPA sú národnými kontaktnými bodmi pre Slovensko v organizácii Space Generation Advisory Council (SGAC).

Aktivity a projekty SSPA môžete sledovať aj na webovej stránke (www.vesmirnapolitika.sk) a na Facebooku (www.facebook.com/vesmirnapolitika).

SSPA Report 03: Medzinárodné vesmírne právo v kocke

Autori: Tomáš Hrozenský a Lucius Klobučník

ISSN 2585-755X

Dátum: september 2017

Dostupné na: <http://www.vesmirnapolitika.sk/publikacie/sspa-reports/>

Slovenská spoločnosť pre vesmírnu politiku (SSPA)

Na Hôrke 30, 010 03 Žilina, Slovenská republika

www.vesmirnapolitika.sk

info@vesmirnapolitika.sk